

Zenon Dudziak, Genowefa Panek, Edward Feluś

Ocena wyników badań grup krwi
przy dochodzeniu ojcostwa,
wykonanych w Zakładzie
Mikrobiologii Śląskiej Akademii
Medycznej : (z Zakładu Mikrobiologii
Śląskiej Akademii Medycznej,
Kierownik: Prof. dr J. Szaflarski)

Palestra 10/6(102), 48-52

1966

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ocena wyników badań grup krwi przy dochodzeniu ojcostwa, wykonanych w Zakładzie Mikrobiologii Śląskiej Akademii Medycznej

Z Zakładu Mikrobiologii Śląskiej Akademii Medycznej

Kierownik: Prof. dr J. Szaflarski

Wykorzystywanie praw dziedziczenia grup krwi do dochodzenia ojcostwa oraz ustalenia macierzyństwa jest jednym z obowiązujących dowodów w postępowaniu sądowym. Bogate już dzisiaj tradycje tych badań (4, 8, 10, 11) kontynuowane są przez liczne pracownie zarówno krajowe, jak i zagraniczne.

W Zakładzie Mikrobiologii Śląskiej Akademii Medycznej wykonano (w latach 1955—1963) 4 111 ekspertyz sądowych z tego okresu. Wydaje nam się, że statystyczna ocena całości tego materiału może być cennym i przydatnym materiałem dla praktyki sądowej, dlatego też zdecydowaliśmy się przedstawić swą pracę.

Próbki krwi od stron pobieraliśmy w Zakładzie Mikrobiologii. Pobierania krwi dokonywał lekarz w asyście sekretarki, po dokładnym sprawdzeniu tożsamości poszczególnych osób. Zazwyczaj dążymy do jednoczesnego pobrania krwi u stron (powoda, powódki, pozwanego, pozwanej). Następuje wówczas konfrontacja stron, co dla ustalenia tożsamości ma największą wartość. Z tego względu, jeśli chodzi o wyłączenie ojcostwa (w czym zwykle zainteresowany jest pozwany), a krew została pobrana niejednocześnie, to wówczas staramy się wezwać strony ponownie, tak by były obecne jednocześnie. Przy sprawnie działającym sekretariacie nie przedłuża to w sposób istotny wydania wyniku ekspertyzy, podbudowuje zaś zaufanie do wykonywanego badania.

Oznaczanie grup krwi. Dla dochodzenia ojcostwa oznaczaliśmy układy grupowe ABO, MN oraz cechy D, E z układu grupowego Rh. Technika tego oznaczania jest znana z szeregu obszernie opracowanych podręczników i monografii (2, 3, 5, 8).* Od roku 1963 rozszerzyliśmy liczbę oznaczanych cech oraz wprowadzamy oznaczanie grup surowic, co pozwala zwiększyć jeszcze znaczenie liczby wyłączeń (6, 7).

WYNIKI

Ogółem przebadano 4 111 kompletów osób (powód, powódka, pozwany) w 4 111 sprawach o dochodzenie ojcostwa. Z tej liczby spraw 530 razy wykluczaliśmy ojcostwo na podstawie oznaczanych przez nas układów grupowych. Otrzymany materiał ujęty jest w tablicy I.

* Tu i gdzie indziej: pozycje zamieszczonego na końcu artykułu piśmiennictwa.

Tablica I

WYŁĄCZENIE OJCOSTWA W POSZCZEGÓLNYCH UKŁADACH GRUPOWYCH
W OKRESIE LAT 1955 — 1963

ROK	Liczba ekspert.	Liczba wyłączeń	ABO	MN	Dd	Ee	ABO MN	ABO Dd	ABO Ee	MN Dd	MN Ee	Dd Ee	ABO MN/Dd	ABO MN/Ee	ABO Ee/Dd	MN Dd/Ee
1955	295	32	15	9	—	3	3	—	1	—	1	—	—	—	—	—
1956	477	60	17	24	1	7	4	4	1	—	1	—	1	—	—	—
1957	533	80	31	25	1	10	4	1	4	1	3	—	—	—	—	—
1958	578	66	27	20	2	4	3	1	2	1	4	2	—	—	—	—
1959	485	69	28	22	2	7	3	2	2	—	—	1	—	1	—	1
1960	471	66	21	30	2	7	4	—	1	—	1	—	—	—	—	—
1961	469	48	16	20	1	6	2	—	2	—	—	—	—	—	1	—
1962	416	56	20	22	3	5	3	1	—	—	2	—	—	—	—	—
1963	387	53	17	18	—	8	6	—	1	—	3	—	—	—	—	—
RAZEM	4111	530	192	190	12	57	32	9	14	2	15	3	1	1	1	1
Procent:	12,89	36,23	35,84	2,26	10,75	6,04	1,69	2,64	0,37	2,85	0,56	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18

Jak widać z tablicy, na ogólną liczbę 4111 ekspertyz około 13% ekspertyz pozwoliło wyłączyć pozwanego mężczyznę jako ojca na podstawie prawa dziedziczenia badanych przez nas grup krwi. Z podanych liczb widać, że najczęściej wyłączenia zdarzały się w układach grupowych ABO oraz MN. Oprócz wyłączeń zdarzających się w jednym układzie grupowym mieliśmy także wyłączenia zachodzące w dwu lub trzech niezależnych od siebie układach grupowych (w tablicy oznaczone np. $\frac{ABO}{MN}$ lub $\frac{ABO}{MN/Dd}$).

W rozbięciu na poszczególne lata wykonywanych badań procent spraw, w których orzeczenie na mocy badań grup krwi pozwalało wyłączyć ojcostwo, wahał się od 10,2% do 15% w stosunku do wszystkich badań wykonanych w danym roku.

Tablica II

PROCENT WYŁĄCZEŃ OJCOSTWA W CIĄGU LAT 1955—1963

Rok	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963
Procent	10,8	12,6	15	11,4	14,2	14	10,2	13,4	13,7

Oprócz ekspertyz, w których mogliśmy wyłączyć ojcostwo pozwanego na mocy badanych grup krwi stron, otrzymaliśmy również i takie wyniki badania grup krwi, które nie pozwalały wyłączyć pozwanego jako ojca. W tych ostatnich przypadkach zastosowaliśmy metodę obliczania procentu prawdopodobieństwa ojcostwa pozwanego, aby zróżnicować materiał dla sądu, gdyż właśnie wśród tych spraw mieszczą się pozwy słuszne.

Zastosowano sposób obliczania procentu prawdopodobieństwa, że pozwany jest ojcem powoda z danej matki, w 2898 ekspertyzach. W konkretnych sprawach procent prawdopodobieństwa ojcostwa kształtował się różnie w skali od 30 do 99. Podzielono tę skalę na skoki 30—40, 40—50, 50—60 itd. aż do 90—99 i obliczono, ile było ekspertyz w poszczególnych grupach. Wyniki tak ujętego materiału przedstawia tablica III.

Tablica III

LICZBA EKSPERTYZ WYKAZUJĄCYCH RÓŻNY PROCENT
PRAWDOPODOBIENSTWA OJCOSTWA W ROZBICIU NA PRZEDZIAŁY
OD 30 DO 99 %

Lata	Liczba ekspertyz bez wyłączeń	Ekspertyzy wskazujące procent prawdopodobieństwa mieszczący się w przedziale													
		30-40		40-50		50-60		60-70		70-80		80-90		90-99	
		Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
1957- 1963	2898	16	0,6	71	2,5	146	5,0	393	13,6	626	21,6	1 022	35,5	624	21,5

Jak widać z tablicy, duży odsetek badanych spraw wykazywał bardzo wysoki, bo powyżej 80% prawdopodobieństwa, „że pozwany jest ojcem powoda z danej matki” (57%).

DYSKUSJA

Wszystkie ekspertyzy sądowo-lekarskie przy dochodzeniu ojcostwa oparte na badaniu krwi (dajmy im symbol N), składają się niewątpliwie z pozwów słusznych (dajmy im symbol M), tj. takich, w których powódka wskazuje prawdziwego ojca swego dziecka, oraz z pozwów niesłusznych, a więc takich, w których pozwany mężczyzna jest niesłusznie wymieniony jako ojciec dziecka. Tych niesłusznie pozwanych mężczyzn w sprawach o dochodzenie ojcostwa będzie N—M. Oczywiście tylko w grupie niesłusznych pozwów (N—M) może zdarzyć się wyłączenie, co — rzecz jasna — wcale nie znaczy, żeby całą liczbę N—M stanowiły ekspertyzy z wyłączeniem ojcostwa pozwanego na mocy badanych grup krwi. Wartość ekspertyzy sądowo-lekarskiej wyłączającej ojcostwo pozwanego jest ogólnie znana nawet stronom. Często właśnie dopiero wyłączenie pozwanego prowadzi do ujawnienia przez powódkę innego mężczyzny, który także obcował z nią cielesnie, a który w początkowej fazie procesu był zatajony świadomie lub nieświadomie.

Zróżnicowanie krwi ludzkiej ujęte jest w tzw. układy grupowe krwi. Poszczególne grupy krwi są dziedziczne, niezmiennie w ramach życia osobniczego. Grupy krwi opierają się na tzw. cechach krwi, a występowanie, rozprzestrzenianie tych

cech oraz grup krwi jest różne u różnych narodów. Opracowane są bardzo dokładnie tablice statystycznych częstości poszczególnych grup krwi. Od tych częstości zależy przydatność (P) poszczególnych cech krwi przy dochodzeniu ojcostwa. Im więcej oznaczamy układów grupowych krwi, tym większa jest łączna przydatność stosowanej metody do wyłączenia niesłusznie pozwanych przy dochodzeniu ojcostwa mężczyzn.

W zależności od liczby oznaczonych grup krwi przy dochodzeniu ojcostwa otrzymuje się różną przydatność. W naszym wypadku przydatność stosowanych surowic wynosi 39,7.

Opierając się na tych trzech wielkościach: P, N, M oraz na otrzymanej w toku badań laboratoryjnych liczbie spraw z wyłączeniem, której dajmy symbol W, ustalono następującą zależność (4):

$$Q = \frac{M}{N} = 1 - \frac{W}{NP}$$

Liczba Q jest częstością słusznych pozwów. W naszym materiale wynosi ona 0,675 czyli 67,5%. Stąd liczba teoretyczna (w naszym materiale) niesłusznych pozwów w sporach o ojcostwo wynosi 32,5%. Otrzymana z tych obliczeń teoretyczna liczba niesłusznych pozwów jest — jak widać — większa niż liczba ekspertyz, w których mogliśmy wyłączyć ojcostwo pozwanego na podstawie badanych grup krwi. W naszym materiale — oprócz 12,89% spraw z wyłączeniem ojcostwa — było 19,61% spraw (32,5—12,89), w których pozwy były skierowane przeciw niewłaściwym mężczyznom.

Uwzględniając powyższe dane teoretyczne, obliczone na podstawie faktycznego materiału ekspertyz sądowo-lekarskich przy dochodzeniu ojcostwa (4), uważamy, że w tych ekspertyzach, w których nie można na podstawie badanych grup krwi wyłączyć ojcostwa, obliczanie procentu prawdopodobieństwa ojcostwa różnicuje je na podstawie obiektywnych faktów i dostarcza dowodu mającego swoją wymowę.

Cały nasz materiał można przedstawić graficznie (vide niżej ryc. 1). Widać z niego, że za ojcostwem pozwanego mogłyby przemawiać te ekspertyzy, w których procent prawdopodobieństwa ojcostwa kształtuje się powyżej 70. Natomiast mniej prawdopodobne jest ojcostwo w tych ekspertyzach, w których procent prawdopodobieństwa ojcostwa wynosi poniżej 70.

Ryc. I

GRAFICZNY WYKRES PROCENTOWEGO UKŁADU EKSPERTYZ:

A — WYŁĄCZAJĄCY OJCASTWO, B — WĄTPLIWY (O MAŁYM PRAWDOPODOBIEŃSTWIE OJCASTWA), C — WYKAZUJĄCYCH DUŻE PRAWDOPODOBIEŃSTWO SŁUSZNEGO OJCASTWA

50		60		70		80		90 %		prawdopodobieństwa	
12,89		19,61						67,5			
A		B						C			

Pragniemy zaznaczyć, że wartość tego dowodu nie ma takiej mocy jak wyłączenie ojcostwa, ale w całokształcie wszystkich innych dowodów (zeznania stron, świadków itp.) ma on tę dodatkową wartość, że oparty jest na obiektywnych przesłankach i pozwala przemawiać za ojcostwem pozwanego w mniejszym lub większym stopniu.

W orzecznictwie naszych sądów należałoby w tych sporach uwzględnić ten dowód z przesłanek społecznych. Państwo i społeczeństwo zainteresowane są nie tylko w wyłączeniu niesłusznie pozwanego mężczyzny, ale w równym stopniu, a może nawet w jeszcze większym, we właściwym ustaleniu składu rodziny z punktu widzenia zarówno formalnoprawnego, jak i materialnego, mając przede wszystkim na względzie dobro dziecka. Ujawnienie np. w toku procesu sądowego, że prawdopodobieństwo ojcostwa pozwanego w stosunku do powoda pochodzącego z danej matki jest równe przeszło 90 — a takich orzeczeń byłoby niemało (w naszym materiale 21,5% ogółu spraw) — niewątpliwie miałyby swoją dużą wymowę nie tylko dla stron procesowych.

Na zakończenie tych rozważań chcielibyśmy zwrócić uwagę na kilka faktów. Przede wszystkim więc na to, że obliczanie procentu prawdopodobieństwa ojcostwa nie jest stosowane w Polsce w omawianych sprawach spornych i nie zostało dopuszczone jako dowód.

W ostatnich latach włączono do ekspertyz sądowych przy dochodzeniu ojcostwa cały szereg nowych układów grupowych, zwiększając tym samym przydatność tej ekspertyzy przy wyłączaniu ojcostwa osób niesłusznie pozwanych. Konsekwencją tego jest znaczny wzrost liczby spraw, w których wyłączamy ojcostwo pozwanego (6, 7, 10). Ostatnie statystyki podają (6), że wyłączenie udaje się w 29,72% wszystkich sporów poddanych badaniu grup krwi. Pociąga to za sobą niewątpliwe stwierdzenie, że częstość słusznych pozwów w porównaniu z poprzednimi obliczeniami (w tej liczbie i z naszymi tutaj przedstawionymi) jest jeszcze mniejsza. Znaczący to, że liczba pozwów, w których wskazuje się na niewłaściwego mężczyznę jako na ojca dziecka, jest większa niż poprzednio obliczono (7).

Gdyby do obliczania procentu prawdopodobieństwa ojcostwa wykorzystać te wszystkie nowe układy grupowe, pozwoliłoby to jeszcze dokładniej różnicować te ekspertyzy, w których nie można na podstawie grup krwi wyłączyć ojcostwa, a tym samym dostarczyłoby jeszcze dokładniejszego dowodu.

PIŚMIENICTWO

- 1 Dudziak Z.: Ocena wyników badań grup krwi dla dochodzenia ojcostwa, wykonanych w Zakładzie Mikrobiologii Śląskiej Akademii Medycznej, II Ekspertyzy nie wykluczające ojcostwa, „Arch. Med. Sąd. Psych. Sąd. i Kryminol.” 1965, XVII, 163—163.
- 2 Dunsford I., Bowley C.C.: Techniques in blood grouping, Oliver and Boyd, London 1965.
- 3 Gulmancowicz A.: Rozdział pt. „Badania Immunohematologiczne” (patrz Tulczyński M.: Metody laboratoryjne diagnostyki klinicznej, PZWL, Warszawa 1962, str. 653).
- 4 Hirszfild L., Łukaszewicz J.: Dochodzenie ojcostwa w świetle nauki o grupach krwi (patrz Hirszfildowa H.: Grupy krwi, PZWL, Warszawa 1958, 127—151).
- 5 Kelus A.: Technika oznaczania grup krwi (patrz Hirszfildowa H.: Grupy krwi, PZWL, Warszawa 1958, 429—438).
- 6 Kobiela J., Turowska B.: Ocena wartości dowodowej oznaczeń grupowo swoistych białek surowicy (Hp, Gm, Gc i Tf) w procesach alimentacyjnych, III Zjazd Polskich Medyków Sądowych, Wrocław 1965.
- 7 Matej H.: Przydatność nowo wprowadzonych systemów grupowych do badań w dochodzeniu ojcostwa, III Zjazd Polskich Medyków Sądowych, Wrocław 1965.
- 8 Prokop O., Uhlenbruck G.: Lehrbuch der menschlichen Blut und Serumgruppen, Veb. G. Thieme, Leipzig 1963.
- 9 Race R.R., Sanger R.: Blood groups in man, Blackwell Sc. Publ., Oxford 1958, 282.
- 10 Raszeja S., Seyfriedowa H.: Przydatność badań grup krwi w dochodzeniu ojcostwa w świetle własnych spostrzeżeń, „Arch. Med. Psych. Sąd. i Kryminol.” 1956, VIII, 5.
- 11 Słopek S.: Mikrobiologia lekarska, PZWL, Warszawa 1965.